

Slovo starosty

Vážení a milí návštěvníci Horňáckých slavností, vítám Vás opět ve Velké nad Veličkou u příležitosti největšího svátku horňáckého folklóru. Jsem rád, že Vás k nám přivedl zájem o stále živé lidové umění našeho regionu, které je po staletí předáváno z generace na generaci.

Naší snahou vždy bylo a je, aby Horňácké slavnosti, co se týče účinkujících, měly čistě regionální charakter, což je hlavním úkolem programové rady, jež se skládá z dobrovolných nadšenců. A je to hlavně jejich zásluha, že se tuto „regionální čistotu“ daří zachovávat. Těší nás, že co se týče návštěvníků, naše slavnosti tento regionální charakter dalece překračují.

Cílem pořádání slavností není dosažení finančního zisku za každou cenu. Pokud by se ale slavnosti vydařily – záleží to především na počasí, které při nejlepší vůli nemůžeme ovlivnit – pak veškerý eventuální finanční přebytek vložíme do podpory dětského a mládežnického folklóru, který se jako prioritu snažíme podporovat v každém případě.

Věřím, vážení návštěvníci, že se Vám budou letošní Horňácké slavnosti líbit.

*Jiří Pšurný,
starosta obce*

Programová rada Hornáckých slavností 2009

předsedkyně:
Maryna Pavlincová

Antonín Mička

Josef Falešník

Monika Frantová

Petr Galečka

Jana Švrčková

Martin Hrbáč

Jan Jagoš

Ladislav Jagoš - Jožiček

Jan Kománek

Olga Floriánová

Martin Kuchyňka

Anna Lerchová

Matěj Kostelanský

Jiří Pšurný

Irena Mikesková

Miroslav Minks

Jiří Miškeřík

František Okénka - *čestný člen*

Petr Pavlinec

Magdaléna Maňáková

Zdenka Pinkavová

Martin Prachař

Vlastimil Prachař

Josef Staša

Martin Kománek

Martin Soviš

Anna Šajdlerová

František Ševečka

Josef Štipčák

PROGRAM

Pátek 17. července

19:30 Horňácký stadión

Ore šohaj

Pořad věnovaný nedožitým 100. narozeninám Josefa Zemana

Připravila:

Anna Šajdlerová a Jiří Slovák

20:30 Horňácký stadión

Rok na dědině

Od Nového roku po Vánoce

Připravil:

Jiří Miškeřík a kolektiv

V 1:30 po půlnoci bude odjíždět noční vlak do Veselí nad Moravou

Sobota 18. července

9:00 Velické náměstí

Tradiční jarmak

Připravili:

Jitka Volejníková, Josef Falešník a Vlastimil Prachař

V rámci jarmaku se uskuteční výstava drobného zvířectva

Připravili:

Veličtí chovatelé

14:00 u kostela Sv. Maří Magdaleny

Zpívání pod hradbama

Připravil:

Miroslav Jagoš

16:00 na Fňukalovém

Moji sousedé a aj prespolní

Připravil:

Martin Kuchyňka

19:00 Horňácký stadión

Dyž sem chodil do školy

Dětský pořad

Připravila:

Irena Mikesková

20:30 Hornácký stadión

Zahrajte ně, Majstre

Pořad věnovaný 70. narozeninám Martina Hrbáče

Připravila:

HCM Martina Hrbáče

Po skončení programu bude následovat **Noc s hudci**

V 1:30 hod. po půlnoci bude odjíždět noční vlak do Veselí nad Moravou

Neděle 19. července

9:00 Velické náměstí

Tradiční jarmak

Připravili:

Jitka Volejníková, Josef Falešník a Vlastimil Prachař

10:30 Kostel Sv. Maří Magdalény

Slavná mše svatá – Patrocinium

11:00 Velické náměstí

Koncert dechové hudby Veličanka

14:00 Kuželovský větrný mlýn

Běda temu Janíčkoví

Připravily:

Renáta Galečková a Magdalena Maňáková

V jednotlivých pořadech účinkují:

Soubory, cimbálové muziky, skupiny a sólisté z Hornácka

Hlavní pořadatel:

Obec Velká nad Veličkou ve spolupráci s Programovou radou Hornáckých slavností

Tato akce se koná díky podpoře Jihomoravského kraje a obcí Hornácka

Ore šohaj

Pořad věnovaný nedožitým 100. narozeninám
hornáckého zpěváka Josefa Zemana

Autoři pořadu:

Anna Šajdlerová a Jiří Slovák

Spolupráce:

Pavel Šajdler, Jožin Slovák

Průvodní slovo:

Antonín Mička

Účinkují:

Muziky:

CM bratří Kubíků, CM ZUŠ Velká nad Veličkou, Rodinná muzika, Musica
Folklorica, HCM Petra Mičky

Sbory:

Mužský sbor z Velké, Ženský sbor z Velké

Josef Zeman (první zleva) s muzikanty

Zpěváci:

Josef Slovák, Jura Slovák, Roman Sokol, Martin Hrbáč, Luboš Holý, Martin Zálešák, Petr Miškeřík, bratři Mičkovi, Anna Šajdlerová, Martina Slováková a další.

Sled pořadu:

Slovo I.

1. Ore šohaj (CM bratři Kubíků, zpívají pravnuci Josefa Zemana Josef Slovák a Martina Slováková)

Slovo II.

2. Cimbálová muzika ZUŠ Velká s primášem Romanem Sokolem (hrají zde i Zemanovi pravnuci Dan a Ondra Slovákovi), sólo Roman Sokol.

3. Ženský sbor z Velké, vedoucí Anna Šajdlerová, dcera Josefa Zemana

Slovo III.

4. Musica Folklorica, primáš Miroslav Kolacia, basa - vnuk Josefa Zemana Martin Slovák, zpívá a vzpomíná Luboš Holý

5. Rodinná muzika, primáš Pavel Šajdler (hrají Zemanovi vnuci a pravnuci, zpívají dcera Anna Šajdlerová a prasynovci Mičkovi)

Slovo IV.

6. Musica Folklorica, primáš Miroslav Kolacia, zpívá Martin Hrbáč a Luboš Holý

Slovo V.

7. HCM Petra Mičky, primáš Petr Mička, zpívá Martin Zálešák

8. To velické širé pole (Mužský sbor z Velké, vedoucí Petr Miškeřík, HCM Petra Mičky)

Slovo VI.

9. Ej, v tom velickém mlýně (zvukový záznam zpěvu strýce Zemana, Petr Miškeřík, Mužský sbor z Velké a všechny zúčastněné muziky, zpěváci, zpěvačky a tanečníci)

Rok na dědině

Od Nového roku po Vánoce

Po opakovaném křtu dvojčeděčka „Hrubá Vrbka, Hrubá....“ v lidovém domě Musilka v Brně v roce 2005 jsme byli pozváni do tohoto kulturního zařízení i v roce 2006. Program, ve kterém vystoupil mužský a ženský sbor z Hrubé Vrbky se svými sólisty a vrbečtí rodáci bratři Holí a Jaroš Hrbáč za doprovodu HCM Petra Mičky, měl úspěch.

Při jeho přípravě jsme totiž postupně poskládali písně od těch fašankových, přes kosecké, hodové, až po vánoční koledy a pořad „Od fašanku po advent“ byl na světě. Byl proložen úryvky z knihy vrbeckého rodáka Rudolfa Kynčla „Srdéčko v rozmarýně“, kde autor zaznamenal dění v Hrubé Vrbce na přelomu 19. a 20. stol. a podrobně popsal mnohé zvyky a obyčeje.

Obecenstvo v zaplněném sálu z Brna i okolí (přijela řada vrbeckých rodáků) si vychutnávalo každou píseň a při čtení krátkých statí z knihy bylo slyšet i špendlík spadnout ze stolu.

Když jsem pak letos dostal úkol sestavit program na letošní Horňácké slavnosti, sáhnul jsem po osvědčeném tématu. Jestliže se pořad líbil brněnskému obecenstvu, snad uspokojíme náročného diváka a posluchače i zde. Osloveny byly všechny zúčastňující se soubory, skupiny a muziky a jejich vedoucí, kteří si sami vybrali určité období v průběhu roku. Do jednotlivých vystoupení nebylo příliš zasahováno a díky vedoucím souborů dostal program následující podobu:

Sled programu:

1. V kostele

píseň z roku 1602 „Nový rok k nám zase přišél“ - mužské a ženské sbory z Velké, Javorníka a Hrubé Vrbky

Slovo: „Ten náš kraj tady naším je krajem ....“

2. Sáharé

skupina z Nové Lhoty

3. Drápání peří, v hospodě

skupina ze Suchova

4. Fašanek

soubor Velička

5. Morena

děti z Hrubé Vrbky, Malé Vrbky a Kuželova

Slovo: „Rád sa dívám z jara na náš kraj ....“

6. Legrůti

soubor Lipovjan

7. Senoseč

Hrubá Vrbka

8. Dožínky

Javorník

9. Písňě při pohřbu

mužský sbor z Velké a Hrubé Vrbky se vzpomínkou na všechny, ... „kteří nás předešli“.

10. Vánoce

všichni účinkující

Došli sme k vám na koledu, Daj Pán Bůh večer veselý - ženy z Velké, Javorníka, Hrubé Vrbky, Stáva budyž Bohu velikému - mužský sbor z Velké a Hrubé Vrbky

Slovo: „Pod Kobelů pěkný kraj .....”

Závěrečná píseň „S Pánem Bohem idem od vás” .

Účinkují:

děti, mužský a ženský sbor a tanečníci z Nové Lhoty, mužský a ženský sbor a tanečníci ze Sůchova, soubor Velička, děti z Hrubé Vrbky, Malé Vrbky a Kuželova, soubor Lipovjan, mužský a ženský sbor z Hrubé Vrbky, mužský a ženský sbor a soubor Kvas z Javorníka, mužský a ženský sbor z Velké nad Veličkou

Muziky:

CM Jana Grabce, HCM Petra Mičky, HCM Martina Hrbáče, HCM souboru Lipovjan, HM bratrů Sovišů.

Spolupráce:

Irena Mikesková, Zdenka Pinkavová, Monika Frantová, Šárka Hlahůlková, Věra Ďugová, Ladislav „Jožiček” Jagoš, Věra Habartová, Martin Soviš, Petr Miškeřík, Anna Šajdlerová.

Jura Miškeřík

Tradiční jarmak lidových výrobků

Opět po roce si vás, vážení návštěvníci Hornáckých slavností ve Velké nad Veličkou, dovoluujeme pozvat na velické náměstí, kde pro vás připravujeme ve spolupráci s lidovými řemeslníky a umělci z různých koutů nejen Čech a Moravy, ale i Slovenska, tradiční jarmak lidových výrobků. Řada z nich zajíždí k nám, do Velké, už několik desítek roků a ke svému umění už postupně přivádí své děti a mnohdy i vnuky.

Historie jarmaků ve Velké sahá až do doby panování císaře Josefa II., který udělil Velké právo konání 4 jarmaků, z nichž druhý připadl na svátek sv. Maří Magdalény, jíž je zasvěcen místní kostel. A právě v tento svátek jsou už po více než 50 roků ve Velké i Kuželově pořádány Hornácké slavnosti.

Po celou dobu trvání HS, tedy celou sobotu a nedělní dopoledne vyrostou na velickém náměstí řady stánků, ve kterých pozvaní lidoví umělci nabízí ke koupi své výrobky a mnohdy vám, návštěvníkům HS, předvedou také jejich náročnou výrobu. Na své si přijdou milovníci keramiky, ručně malovaného skla, vyřezávaných výrobků a hraček ze dřeva, ručně tkaných textilií a výšivek a určitě nebude chybět nabídka medových perníčků s klasickou technikou zdobení, „oharků“ – kvašáků a od včelařů vynikající, po domácku vyráběná medovina. Vaší pozornosti by neměla ujít nabídka dřevěných „hrablí aj kosisek ze Lhotek“, dřevěných násad a topůrek, mašlovaček z peří v posledních letech velmi oblíbené drátování keramického nádobí.

Po řadu let zůstává velkým přáním a náročným úkolem pořadatelů udržet tradiční lidový ráz jarmaku a potlačit komerční prodej, který na jarmak nepatří. Potěšilo nás uznání, které v minulosti zaznělo na vlnách Českého rozhlasu Brno při vysílání přímých reportážních vstupů z HS.

Přinese-li návštěva jarmaku spokojenost i vám, vážení návštěvníci HS, pak jarmak splnil svůj cíl a účel.

Jitka Volejníková – Falešníková

Josef Falešník

Vlastimil Prachař

Moji susedé a aj prespolní

Moji susedé, zvu Vás šeckých na přátelské posezení do zahrady na Fňukalovém. Každý z nás má susedú. Máme susedú po pravéj a po levéj straně, predkových a zadkových. Aj vy, jako diváci a my účinkující, budete mět około sobja také susedú.

Zahrada na Fňukalovém má svoje osobité kouzlo nebo jak říkajú naši susedé Slováci svoje čaro. Po pravéj straně bývajú v novém domku Procházci, vedle nich bývajú Bobčici. V tomto domku bývali zpěvák a tanečník strýc František Buláň. A v minulosti tu stávala Miškeríkova kovárna mojích predků. Po levéj straně bývajú Šáché. Strýc Jan Šácha byli zpěvák a kontráš legendární hudeckéj pětky primáša Jožky Peška. Scházávali sa v humně pod orechem, zpívali, hráli, tancovali a veselili sa. A my sa také séjdeme pod orechem u stodoły, z níž už je enom torzo.

Program je sestavený jako volná beseda u cimbáľu. Dójde mezi nás padesátník a „bratr“ Tonda Vrba, Jarek Slovák, Karel Kučera, Franta Chovanec, Pavel Zemčík, Jan Kružica, Pavel Kohút, Luboš Zelinger, Libor Zeman, Laďa Merta a další chlápci z volného pěveckého sdružení Lamfešt, imitátor Franta Zobek, recitátor a pilot Jaryn Kočárek. Z Javorníka nás naščíví gajdoš Ivan Urbánek, z Uherského Brodu náš kamarád gajdoš a spisovatel Pavel Popelka, z Veselá nad Moravú muzikant a sběratel písniček Jarda Smutný, z Boskovic nakladatel a obdivovatel našeho kraja Franta Šalé, z Holešova malér Milan Režňák, pěkné děvčata z Hradišťanu z Uherského Hradišťa a další susedé.

O hudební doprovod sa budú starat horňácké cimbáľové muziky Petra Mičky a Janíčka Grabca. Ze svojéj novéj knížky bude číst súdca a spisovatel Jožka Holcman ze Zlína a uvítáme do života novú knížku Martina Kuchyňka. Výstavu fotek pripraví Tonda Vrba a obrázky doveze Milan Režňák. Občerstvení je také zajištěné, akorát nevíme jaké bude počasí. No, když bude pršet, tak sa séjdeme na kulturáku.

Máme pro Vás aj nejaké další překvapení a tak nezapomeňte, že začínáme v sobotu 18. července přesně v 16. 00 hodin velického času. Vstup je volný.

súsed Martin

Autor pořadu:
Martin Kuchyňka

Dyž sem chodił do školy

Pořad dětských souborů

Pán rector říkájú, že škola je najdůležitější ze šeckého. Náš tatíček zasej říkájú: „Neuč sa, šak život ťa naučí.“ Tak včil nevím, kerý majú pravdu. Tak trochu bodaj obá. Na co nám bude abeceda, dyž sa nebudem umět v životě postarat o co treba?

Takto a podobně rozjímají poškoáci Adam a Anička v dnešním pořadu. Kdo to má teda těžší? Děvčata, která musí chodit na trávu, starat se o obživu, o dobytek, zahrádku, pole, bylinky sbírat,...nebo chlapci, kteří se učí kosit, žat, mlátit, o koně se postarat... Která škola je těžší a která důležitější? Škola života, nebo škola, kde se naučíme číst, psát a počítat? Možná vám s odpovědí na tyto otázky pomohou děti z hornáckých souborů, které se vám obě tyto „školy“ pokusí svým způsobem alespoň trošičku přiblížit.

Ale jestli má pravdu „pán rector, lebo náš tatíček“, na to si budete muset přece jen odpovědět sami.

Autorka pořadu:

Irena Mikesková

Pořadem provází „poškoláci“:

Anna Prášková a Adam Kružica

1. O prestávce – Veličánek II

rozhovor: poškoláci Anička a Adam

2. Před našim je pěkný stromek zelený – CM ZUŠ Velká starší

rozhovor: Anička a Adam

3. Pod Šibenákem – Lhotáček

slovo: Anička

4. Čí to lůčka – dívčí duo ze Suchova

5. Na téj úce – chlapecké sólo z Louky

slovo: Adam

6. U Větráka – Krahulíček

7. Chodiľa po poli – CM ZUŠ Velká mladší

rozhovor: Anička a Adam

8. Za našim huménkem – CM Lipovjánku

9. Pán rychtár má vrané koně – Lipovjánek II

slovo: Anička

10. Co mají mamka v zahrádce – Lipovjánek I

rozhovor: Anička a Adam

11. Sisi, sisi, sisíčko, aby ňa nebolelo očičko – Veličánek I

závěrečný rozhovor: Anička a Adam

12. Pod dubem, za dubem – závěrečná sedlácká dětí ze všech souborů

13. Ach mamko, mamko – metlový tanec dívek z Veličánku II

14. Ked sem kosiľ – společný verbuňk chlapců ze všech souborů

Účinkují :

dětské folklorní soubory :

Veličánek I - vedoucí Anna Kománková a Jiří Šácha, Veličánek II - vedoucí Magdalena Maňáková a Jana Švrčková, Lipovjánek I - vedoucí Jarmila Ovečková a Renáta Galečková, Lipovjánek II - vedoucí Věrka a Jožiček Jagošovi, Krahulíček - vedoucí Šárka Hlahůlková, Lhotáček - vedoucí Štěpánka Minksová a Ludmila Fojtíková, Lúčánek - sólo Bronislav Sup, Suchovjánek - dívčí duo nacvičila Zdena Pinkavová

Muziky:

CM ZUŠ Velká ml.- vedoucí Petr Hlahůlek, primáška Anna Prášková, CM ZUŠ Velká st. - vedoucí Petr Hlahůlek, primáš Roman Sokol, CM Lipovjánku - vedoucí Petr Galečka, primáš Marek Potěšil, muzika Janka Minksa - primáš Janek Minks, CM Romana Sokola - primáš Roman Sokol

Irena Mikesková

Sisi, sisi, sisíčko, aby ňa nebolelo očičko

Třicetiny Veličánku

Píseň, řada tónů a slov s nepřebornou škálou vůní, barev, dynamiky, v nichž rovny jsou jí hudba, tanec, projev mluvený i kroj. Píseň, otevřené okno do světa skutečnosti i fantazie. Píseň, proplétající se jako stuha slovem, tancem, hrou, říkadly, škádlivkami, stává se pojátkem stmelujícím ztvárňovaný příběh. Někdo tu svou nejmilejší už našel, na někoho však stále ještě trpělivě čeká.

Hornácko dostalo do vínku vzácný dar – osobnosti, jež v písni zrozené dovedou tímto bohatstvím moudře vládnout a nezištně obdarovávat každého, kdo pozorně naslouchá.

Veličánku, tomu jich v průběhu třiceti let nadělily sudičky měrou vrchovatou. Z těch prvních třeba paní učitelku Annu Šajdlerovou, pana učitele Ludíka Mikáče st., Jana Kománka st., z vedoucích muziky Jarka Miškeříka, Martina Hrbáče a Martina Kománka, jako metodickou poradkyni paní Zdenku Jelínkovou.

Ctít tradice a přesto se posunout v čase! Vážít na těchto velmi citlivých vahách a vést těmito pěšinkami i kroky svých svěřenců je bezesporu umění. Zdánlivě nemožné se však stává v rukou zkušených vedoucích Anny Kománkové (od r. 1991) a Jiřího Šáchy (od r. 1994) skutečností. Vznikají tak v průběhu desetiletí pásma zcela nová i choreograficky, přesto však ryze hornácká.

- 2001 V pondělí na jarmak půjdem
- 2002 Čí je to svad'bička, čí je to veselí
- 2003 Šli ševci z jarmaku (Veličánek I)
Zelinko malá, dybych ťa znaľa (Veličánek II)
- 2004 Vy hajníci, zbojníci
- 2005 Okoľo mlýna
- 2006 Sedí na bobečku
- 2007 Jarmak
- 2008 Maľý ptáček má kriklavý zobáček (Veličánek I)
Teče voda, vodička (Veličánek II)
- 2009 Sisi, sisi, sisičko, aby ňa nebolelo očičko (Veličánek I)
O prestávce (Veličánek II)

S nimi úspešne reprezentujú Horňacko na mnoha folklorných festivaloch a súťažích souborů i přátelských mezisouborových pozváních v různých regionech České republiky (Strážnice, Luhačovice – Luhačovické Zálesí, Kyjov, Kroměříž, Jasná, Plzeň, Klatovy, Kunovice – Kunovské léto, Klobouky u Brna, Jízda králů – Vlčnov a další)

Při desetidenním zájezdu do Maďarska vystupují na Folklorním festivalu s mezinárodní účastí v Budapešti a na pozvání soukromé společnosti i v nedaleké Nyregyháze.

V roce 2001 s pomocí značné finanční podpory sponzorů, zvláště a. s. Kordárny, nahrávají první CD a MC sólistů a dívčího sboru „Když sem byl malučký“ i celé pásmo „V pondělí na jarmak půjdem“.

Pravidelná vystoupení na Mladém Horňacku, Horňackých slavnostech, Ozvěnách Horňacka, besedách s důchodci, besedách u cimbalu (miku-

lášské, vánoční, fašankové, velikonoční) zůstávají pro soubor i nadále neodmyslitelnou součástí jeho každoroční činnosti v rodné obci – ve Velké nad Veličkou.

S pásmem „O prestávce“ získává letos Veličánek II pod vedením mladých vedoucích Magdaleny Maňákové (Petříkové), která vede starší Veličánek od r. 2008 a Jany Švrčkové (Matulové), která se nemalou měrou podílela na činnosti souboru již od r. 2006, další významné ocenění pro hornácký region na 21. celostátní přehlídce dětských folklorních souborů v Jihlavě.

Hudební spolupráci s Veličánkem přebírá po Martinovi Kománkovi v r. 2006 Petr Hlahůlek. Obě CM ZUŠ se pod jeho vedením navíc zúčastňují i soutěží dětských cimbálových muzik. Ta starší, s primášem Romanem Sokolem, postoupila v tomto roce až do celonárodního kola, kde obsadila cenné druhé místo.

A opět zní hudba, cimbálová muzika, píseň...

Píseň tvořivá, zušlechťující, formující osobnost zpěváka, tanečníka, herce, muzikanta, ale i diváka a posluchače.

*Veličánku, děkujeme a „prejeme šeko nejlepší, horu zdravjá,
kopu ščestíčka, na cestičce vyšlapaněj nech ešče dúho provázá Ťa
tá hornácká pěsnička.“*

Anna Lerchová

Zahrajte ně, Majstre

Pořad věnovaný 70. narozeninám Martina Hrbáč

Když primáš Hrbáč písničky maluje, barvy nelituje ...

Taková konzervatoř, kde se doučil zpívat kdekdo, od Petra Ulrycha přes Vladimíra Mertu a Petra Skoumala až po folkrockery z Čechomoru, neexistuje. Ale takový region ano: Hornácko. Pouhých deset dědin na hranici Moravského Slovácka a Slovenska.

Jenže skoro v každé chalupě se tam už po staletí zpívá a na něco hraje. Kdo hude nejlíp na housle, bývá primášem. Když má ještě pěkný hlas a tvář, neubrání se popularitě.

Legenda beze slov

Hlavně kvůli takovým - a chlapským sborům - se na Hornácko sjíždějí už od 19. století i skladatelé, dirigenti, spisovatelé, výtvarníci, dokumentaristé a studenti z uměleckých škol. Dobrých třicet roků taky kvůli Martinu Hrbáčovi, rodákovi z Hrubé Vrbky, který nedávno oslavil sedmdesátiny. Žádný skladatel ho tak nevychválil jako Leoš Janáček třeba velického Pavla Trna; nekolují o něm historiky jako o romském samorostu Jožkovi Kubíkovi; nehraje na housle tak neortodoxně bříinkavě jako Jan Ňorek; nemá ani v hlasu drsnost Martina Zálešáka nebo Jury Slováka. Dokonce ani neprohodil nikoho křovím jako Jarek Miškeřík herce Ondřeje Havelku. (Než mu stačili vysvětlit, že i Pražák může výjimečně být slušný člověk a muzikant.) Prostě nic pro lidové vyprávěče. Legenda o Martinu Hrbáčovi si skoro vystačí jen s hudbou.

Majstrový cifry

Doma muzicírovali všichni. Martin, ze šesti dětí nejmladší, hrál od čtyř let na housle. Rovnou na velké, po bratru Janovi. Nejstarší sestra Kateřina zpívala s Jožkou Kubíkem a někdy brávala Martínka s sebou. „Já jsem jen tiše poslouchal, jak jim to pěkně ladilo a hrálo.“

Svou první hudeckou muziku založil už na základní škole ve Velké nad Veličkou. „Učitelka Severová viděla, že si hráváme pro sebe. Koupila nám basu a my jsme začali vystupovat“. Jako čtrnáctiletého si ho vzal do kapely Jožka Kubík. „Majstrový“ cifry se u něj Hrbáč učil dalších čtrnáct let. Mezitím vystudoval v Brně inženýrství, zahrál si v BROLN a zazpíval se slavnými vrbeckými rodáky bratry Holými. Ostatně si jsou s Dušanem Holým druží bratrance.

Dnes proslulá Hornácká cimbálová muzika Martina Hrbáče vznikla jak díky talentu sedmadvacetiletého primáše, tak jeho poněkud „nehornácké“ schopnosti domluvit se s ostatními. V roce 1966 železářny ve Veselí nad Moravou tak toužily po vlastní reprezentativní cimbálovce, že kvůli tomu

Martin Hrbáč

i zaměstnaly bratry Kubíky a koupily jim cimbál a basu. Zatímco se ale Kubíci hádali, kdo bude primášem, náměstek Jančařík v nouzi oslovil Hrbáče a ten mu kapelu postavil ze dne na den.

Trojnásobný vítěz

Po celých těch dvačtyřicet cimbálovkových roků číhala na Hrbáče tři pokušení. 1. Napoleonský komplex malých mužských. 2. Slivovicová kúra. Již od mládí jsem si stejně jako mnoho dalších muzikantů udržoval hlasivky tím, že jsem si po zpěvu dal štamprlku tohoto všeléku. 3. Častá primášovská víra, že jsou i lepšími zpěváky než kdokoli z jejich okolí.

Hrbáč všem těm pokušením odolal. (Zas nic pro lidové vyprávěče.) Ohledně vzrůstu přejal jedno z mazaných mudrosloví svého učitele Jožky Kubíka: „Dobří primáše byli malí. Nech to byl Kubelík lebo Dudík“. Tekutý všelék, jenž možná udržuje hlasivky, ale taky cloumá intonací, paměti i dochvilností, dávkovala ve vypjatých situacích radši Hrbáčova rozmyslná žena Jitka. Z domova v jihomoravském Uherském Brodě byla zvyklá na menší dávky a chtěla si uchovat obraz šohaje, do kterého se zahleděla, protože nejlíp ze všech tancoval odzemek.

Jestli kdy Martin Hrbáč na nějakého zpěváka žáril, já si toho nevšiml. Tolik skvělých hlasů, co znělo s Hrbáčovou kapelou, by se snad nevešlo ani do všech hornáckých cimbálovek, co jich je. Oproti typicky hornáckým hlasům ten Hrbáčův víc svítí, oproti jemnějším dolňáckým frázuje úsečněji. Ne že by si nevychutnal, když bere tenorové áčko. Tak pokorný a oddaný veršům lidové poezie jako mistr hornáckého přednesu Dušan Holý zas není. Ví však velmi dobře, co k čemu patří. Sestavování několika písní do esteticky sladěných sad je Hrbáčova silná primášská stránka.

Jeho předností je, že se neošklíbá nad hudbou jiných regionů. A hlavně se jí nebojí. Umí toho dost, aby zahrál různý evropský folklor. Však si k sobě vzal také konzervatoristy, cimbalistu Petra Pavlince a houslistu Mirka Kolaci.

Jméno, které nezahyne

On, jeho zpěvák, Dušan Holý dobře ví, proč o svém primášovi zpívá:

„Ej, Martinečku, Martine, tvoje méno nezahyne“.

Jiří Černý
hudební kritik

Běda temu Janíčkoví

*Halú belú, koně v zelú
a hríbjátka v petrželú,
kocúr v kaši, Martinka straší,
běžte ho tam vyhnat,
nech ho nestraší.*

ukolébavka z Hrubé Vrbky

Jméno, ta důležitá věc, kterou dostává člověk od svých rodičů do kolébky a to jej pak doprovází životem. Získává je podle rodové tradice, vzhledu nebo jen dílem náhody a zůstává s ním spjat až do okamžiku, kdy jeho zánik oznámí zvon umíráček světu. Zdá se být jen tím nejběžnějším pojmenováním, ale v minulosti i dnes je spojováno s mnoha vlastnostmi, obyčejí a mocnými silami.

Novorozeněti se nejčastěji jméno dávalo po kmotrech, rodičích či prarodičích, a proto je Hornácko plné švarných Janíčků, šikovných Aniček, bojovných Martinků či krásných Kačenek. Ale i přes tato poetická pojmenování si vždy našel nesmlouvavý dětský jazýček hanlivé pojmenování pro kamaráda v mnoha různých škádlivkách.

Sboreček žen z Lipova

*Jura, bura, zedět kura,
a zváďat to na kocúra.
Kača, bača, bez rubáča,
nemodlí sa očenáša.*

Také při svatbě se k vážnému až obřadnímu otáčení nevěsty a ženicha po odmítnutí falešných nevěst zpívalo Adama Pámbu stvořil, člověka prvního, aby sa ten svět rozmnožil ke cti, chvále jeho. Žertovně naopak prodávaly na Nové Lhotě šatarky ženichovy peřiny pro nevěstu s písničkou Ej, pod' Janíčku, pod' kupečku, ej, predáme ti perinečku.

Jméno bývalo ale spojováno i předpovídáním smrti, když se říkalo, že se smrt ohlásí třemi zavoláními jména mrtvého pod okny.

Lidskými jmény bývaly pojmenovávány také rostliny. Léčivý čaj se vařil ze Vstavačů nazývaných Petrovy vajca nebo se na rány přikládal odvar ze Suché Běty - Kokošky pastuší tobolky.

Důležitou roli hrálo v lidském životě také jméno svatého či patrona obce, a proto bývala jejich výročím přisuzována i přes časté protesty církve velká moc. Podle počasí v tyto dny se věštila úroda nebo počasí na nadcházející období. Požehnání na svatého Blažeje chránilo před bolestmi v krku, svatý Valentýn ochraňoval koně a zakazoval toho dne práci v horách, na den Petra a Pavla řádily po celém kraji bosorky, na svatou Dorotu se chodilo koledovat nebo se na svatého Štěpána měnila služba. V adventním období procházely také krajem postavy mikošů (od sv. Mikuláše) a Ucí (od sv. Lucie) a na Vánoce nechyběly v koledách jména pastýřů či členů svaté rodiny.

*Chodila panenka Maria po světě,
chodila, volala, noclehu hledala.*

*Skoro pastuši, Kubo, Matúši, ty Klímo,
a copak děláš a spat nedáš, domono.*

Každý se nějak jmenuje, tak proč se nesnažit ukázat kolik krásných jmen se objevuje v hornáckých písničkách, říkadlech a hrách.

pořad připravily:

Renáta Galečková a Magdaléna Maňáková

Magdaléna Maňáková

Franta Úprka

jeho vztah k Velké a něco málo z Mistrova života,
díla i soukromí

Pod mohutnou a košatou lípou kněždubského hřbitova se v těsné blízkosti nacházejí hroby tří významných rodáků. Sem, na „Slovácký slavín“, se přichází památce malířů Joži Úprky a Antoše Frolky i sochaře Franty Úprky poklonit rodáci, ale i turisté. Letos 8. září si připomeneme již 80. výročí úmrtí velkého sochaře slováckého venkova, který zesnul náhle v Tuchoměřicích u Prahy ve věku pouhých 61 let.

Franta Úprka, přestože žil tak trochu ve stínu slavnějšího a známějšího bratra Joži, byl umělec výjimečný, pracovitý a skromný, povahou však bytostně společenský a veselý. Vždy dobře se cítil doma na Slovácku, ať již v rodném Kněždubě nebo jeho druhém domově ve Velké. Miloval svůj rodný kraj, prostý lid, kroje i zvyky a obzvláště lidovou píseň a tanec. Byl vyhlášeným zpěvákem a tanečníkem. Proto také spolu s Veli-

čanem Jurou Hudečkem (divizní generál) učil v Národním divadle za svého pražského pobytu tančit odzemek Mistra Eduarda Vojana, prvního představitel Mahenova Jánošíka.

Narodil se 24. února 1868 v Kněždubě. Určitý sklon k uměleckému vyjadřování zdědil po otci Janovi, který by synovy pozdější snahy jistě podporoval, jak činil u prvorozeného Joži. Zemřel však ve 36 letech. Ženě zanechal čtyři děti: Jožu, Martina, Alžbětu a nejmladšího Františka.

Maminka Eva Úprková neměla tak vřelý vztah k výtvarnému umění jako tatínek obou umělců. Chtěla totiž, aby oba nadanější chlapci studovali teologii anebo alespoň učitelský ústav, obzvláště její poslední kněžská naděje, syn František.

Povahově veselý a temperamentní hoch však netoužil po kněžském hábitu. To raději zanechal studia na strážnickém gymnáziu a odešel na řezbářskou školu (1886 – 1887) do Valašského Meziříčí, kterou po dvou letech opustil. Po roční práci na rodném gruntě, na radu a naléhání bratra Joži, odešel téměř ve dvaceti letech do Prahy, kde pracoval jako dělník v kamenických dílnách u J. Čapka, A. P. Wagnera, ve Schnirchově ateliéru aj. V Praze také začal u profesora Maudra studovat obor modelování.

V letech 1889 až 1897 prošel mnohými sochařskými ateliéry a „školil“ se na sochaře. V tomto období vytvářel Úprka samostatná umělecká díla, ale stále mu scházela sebedůvěra. Teprve jeho první výstava plastik, kde nejvíce vynikalo dílo „Dědáček a baběnka“ uskutečněná v roce 1897 v Rudolfinu, mu dodala patřičné sebevědomí. Poznal, že lidové motivy, kterými začínal a které prostupují jeho celou tvorbou z roku 1895, na které nejednou v roli hornáckého zpěváka a tanečníka sedlácké v Čičmanském gazdovství s Martinem Zemanem, Lojzkem Fialou, bratry Hudečkovými, Trnovými hudci a ostatními Hornáky vzpomínal, nacházejí ohlas i v pražském prostředí.

Po zdařilé výstavě, usazen natrvalo v Praze, zřídil si první ateliér v Puchmajerově ulici na Královských Vinohradech. Druhý, skromný, pak ve Velké. A v obou střídavě tvořil. V jeho díle převažují žánrově laděné figurální práce. Nejznámější plastiky jako Gajdoš, Mlatec, Poběrkování, Kosec, Dřevorubec, Slepý hudec, Ponocný, Veličan, Pútníci, Handrlák, Věštkyne a mnohé další jsou toho dokladem.

Kromě velkého množství těchto drobnějších plastik čerpajících z venkovského prostředí vytvořil Franta Úprka i řadu monumentálních plastik pro exteriér. Připomeňme kupř. jen jeho sochařskou výzdobu pro Švehlovu kolej v Praze, kde jeho venkovské postavy představují čtvero ročních období, dále pak sochu hodonínského Hájníka, anebo jeho poslední velké dílo z roku 1926 – pomník padlým obětem 1. světové války v Uherském Ostrohu.

Úprkovo sochařské dílo je velmi rozsáhlé. Částečně bylo oceňováno již za jeho života u nás, ale i v cizině, kupř. v Římě nebo Miláně. Škoda, že sochařova pozůstalost, kterou manželka Otýlie věnovala hodonínskému muzeu (kresby, studie, plastiky i bohatě sesbíraný národopisný materiál), byla v době

válečného náletu poničena a rozmetána do hromady trosek. Přesto výstava věnována k 110. výročí nedožitého narozenin Franty Úprky v roce 1978 v galerii hodonínského muzea, kde byly vystaveny jeho práce soustředěné z celé vlasti, ukázala umělcovu velikost tehdejší generaci.

Ale vraťme se do Velké. Tuto hornáckou obec Úprka miloval. Měl tu řadu přátel a kamarádů, za kterými z Prahy pravidelně zajížděl většinou sám, bez manželky Otýlie. Ta navštívila tento kraj jen jednou, nepřiřostl jí k srdci, takže choť raději na dalších výpravách neprovázela. To pak mohl Mistr Úprka s přáteli a hudci posedět a pozpívat až do ranního kuropění a nabírat nové a nové podněty pro svoji tvorbu. O těchto jeho pobytech ve Velké se uchovala celá řada písemných a jiných zajímavých dokladů.

Bude jistě zajímavé sledovat vzpomínky fotografa Karla Dvořáka, který Úprku ve Velké kolem roku 1905 navštívil a přiblížit si tak atmosféru umělcových pobytů ve Velké. Pravidelně po příjezdu byli vždy do centra Hornácka seznámi sochařovi přátelé, převážně intelektuálové z tzv. Suchovské republiky. Než se pozvaní dostavili, navštívil umělec dům Martina Zemana, nadučitele Klusáka, velického starosty uječka Rumíška, malíře Cyrila Mandela, rodinu Hudečkovu, Čambalovu... Navečer pak byla do hospody seznána společnost, omladina, místní honora a samozřejmě i primáš Jožka Cigán – Kubík s muzikanty. A pak se mezi zpěvem a tancem povídalo a vzpomínalo.

Dvořák ve svých zápiscích píše: „Veselí stoupalo, došlo i k tanci. Bylo asi pět tančících studentů, ale žádný nemohl se rovnat letitějšímu Frantovi Úprkovi, jehož odzemek byl znám po celém Slovácku... Rafika hodin se sunula k půlnoci. Studenti a rozváznější účastníci dávno již opustili místnost. Zůstali jen nezmarové: Úprka, Kohler, Bystřina, Zeman a s nimi chtě nechtě i já... Franta Úprka mě pozval po prozpíváné noci k sobě. V jizbě, kterou v jedné chalupě obýval, byla dvě lůžka, z nichž jedno jsem brzy zaujal. Franta otálel. „Sakra,“ zvolal najednou, „vždyť jsem zapomněl v hospodě své pouzdro na cigarety. To musím honem zpět, abych o ně nepřišel.“ A byl ze dveří.

Zpola vyspaný jsem se probudil, když už mně slunce svítilo do očí. Osm hodin! Kouknu se na druhé lůžko, kde měl odpočívat Franta. Ale to bylo nedotčeno. Můj hostitel se dosud nevrátil. Nelámal jsem si s tím hlavu, zamhouřil jsem ještě na chvíli oči a pak ustrojiv se, vydal jsem se na cestu ke kostelu, kde se právě konala mše. Byla to pěkná podívaná... Všude hojnost malebných skupin a mezi nimi se proplétali moji čtyři pozdní spolustolovníci. „Kde jste byl, Mistře?“ tážu se Franty. „Snad jste vůbec ani nespali?“ „Ale spali, kamaráde, spali a dost. Když hospodský zavřel pult, že se musí na ty hody také trochu vyspat, pozval nás Zeman, že má doma extra fajn slivovicu. Tak jsme šli k němu. A protože jsme dostali hlad, vzbudili jsme panimámu, která nám udělala kuthan škvařenice. Pojedli jsme, zapili to, a pak se rozložili na kuželníku a dobře se vyspali...“

Po patričním nabrání sil se Mistr opět pustil do práce. Modelem mu stávali sousedé. Nechme promluvit Dvořákovy vzpomínky, k nimž se mnozí

čtenáři jen málokdy dostanou: „Frantu jsem ještě navštívil ke konci svého pobytu ve Velké. V podjezdu chalupy, ve které bydlel, dokončoval právě sousoší V dešti. „Tak vidíte, to je můj zdejší ateliér,“ ukázal kolem sebe, „a stačí to docela. Co také potřebuji víc? Stůl pro modelování, bednu hlíny a několik špachtlí. Židle modelům nepotřebuji nabízet. Ti už někde stojí, než na ně dojde řada.“ Přihlížel jsem se zájmem a vzpomínal na mnohé z jeho plastik, které se vesměs zrodily v tomto ovzduší. A náhle jsem pochopil, že Franta si své působení ani vhodněji nemohl zvolit... Horňácko chudé na barvy, krojů prostých, avšak těsně přiléhajících a bohatě vrapených, které prozrazují každý pohyb těla a zdůrazňují každé gesto – zda to není zrovna stvořeno pro sochaře?“

Úprkovo rozsáhlé sochařské dílo bylo oceňováno již za jeho života a o jeho tvorbu toho bylo také hodně napsáno, ale o jeho soukromí se již tolik neví. Proto mu k výročí úmrtí pokládáme k hrobu tuto kytici krásných vzpomínek uvitou jeho vlastním, tvořivým i bohatýrským životem.

Antonín Mička

Josef Zeman

jeden z předsedů výboru Horňáckých slavností

V letošním roce uplynulo 100 let od narození jednoho z hlavních iniciátorů Horňáckých slavností a předsedy výboru těchto slavností (1959 – 1961) strýce Josefa Zemana. Narodil se 15. března 1909 ve Velké. Jeho otec byl Jan Zeman, rovněž zpěvák a muzikant. Po škole se Josef Zeman vyučil kovářem, později strojním zámečnickem. V tomto oboru pracoval nejprve ve Velké, dále ve slovenské Povážské Bystrici a Handlové (1936 – 1941), Vsetíně a od roku 1948 až do důchodu ve velické Kordárně.

Ve svých vzpomínkách vidím strýce Jožku Zemana jako urostlého, rovného a přímého chlapa, vynikajícího zpěváka, tanečníka a muzikanta – kontráše. Jak by ne! Vždyť pocházel z proslulého zpěváckého rodu velických Zemanů. Co ten uměl písniček! A jak rád je zpíval. A já jsem je zase rád v jeho podání a v podání mého dědečka (byli švagři) Jana Slováka (Žilkary) i mého otce a strýce Vladimíra Klusáka poslouchal v koutku naší izby, když se oni při besedě, na svatbě nebo jiné příležitosti sešli. Nejvíce mně v mysli utkvěla jím zpívaná sedlácká Ej, kameň, kameň, kameň, ej, eště jeden kameň, ej a na tom kameni, ej, eště jeden kameň. Byla to zvláštní, „filozofická“ sedlácká, právě tak filozofická, jak byl filozofem i strýc Jožka.

Však o něm jeho blízký a dobrý kamarád vyprávěl, že přímo miloval lidovou píseň a hudbu, a ta v něm byla zakořeněna od jeho narození a vyprávěla ho až k hrobu (zemřel 2. 8. 1982). Pro národopisnou činnost přímo

hořel! Býval to věru dobrý tanečník a zejména zpěvák znamenitý, s jasným hlasem a silným jak zvon. Říkával: „Každá písnička, táhlá aj sedlácká, vyjadruje ne enom pocit, ale vypráví celé příběhy, ba až osudy lidí. Každá sedlácká má brink, enom zpěvák aj muzikant ho jí mosí dat – a možeš s ňú ít světa kraj a vyhraje,“ dodával.

Strýc Zeman hrával kontry v hudecké muzice Jožky Peška a tento um přenesl i na svého syna Dušana, taktěž dobrého kontráše. Už jako svobodný mladík dovedl čistě a jasně zpívat. Proto byl jako jediný z mladých zpěváků vybrán, aby předzpěvoval Aloisi Hábovi sedlácké, které on v rámci výzkumu písní ve Velké zapisoval. Jako zpěvák byl též oceněn 2. místem v soutěži sólových zpěváků v roce 1947 na MFF ve Strážnici.

V roce 1966 jsem měl tu čest poprvé vycestovat s horňáckým folklórem do ciziny. My mladí tanečníci jsme pod vedením Jana Loutchana a Zdenky Jelínkové předváděli sedlácké i konopice na Folkloristickém festivalu Smotra folkloru v jugoslávském Zagrebu. Tam s námi byl i strýc Josef Zeman, který hrál a zpíval s muzikou Jožky Peška. Taktěž jsme se se strýcem zúčastnili i natáčení televizního dokumentu Slovácká svita, kterou tehdy režíroval brněnský Kuba Jureček.

Josef Zeman

Jako vynikající zpěvák zpíval strýc Zeman s Veličany na mnoha národopisných slavnostech, ať už v Kyjově, Strážnici, Myjavě, ale i ve Vlašimi, Záhřebu nebo Praze.

Kromě již zmiňované Slovácké svity se zúčastnil i natáčení filmu Mizející svět Vladimíra Úlehly a zúčastňoval se i nahrávání v rozhlasě. Se strýcem Martinem Holým má lví podíl na tom, že z jejich podnětu byla vypracována národopisná monografie Horňácko. To také proto, že strýc Jožka Zeman byl velmi inteligentní člověk. Je známo, že četl vše, nejvíce však historická díla. I já, jako student, jsem s ním vedl polemiky o našich dějinách. A mohu říci, že je znal dobře. Soupeřit by mohl s mnohými kantory i historiky. Dokonce i životopisy svatých dovedl zajímavě vykládat. Ne vždycky ovšem v jejich prospěch, měl rád svůj dobrý i kritický úsudek. V polemice býval neústupný. Stál si vždy za svým. Byl též dobrým písmákem i filozofem. Do ruky se mi dostal dopis, který svého času zaslal prof. Dušanu Holému. Jeho obsah se dotýká i Horňáckých slavností. Bylo by škoda si ho nepřipomenout.

„Nedívám se na lidovou kulturu očima staromilce ani konzervativce. Je však mým přáním, aby se pokračovalo. Ovšem jinak než dosud. A to je to, oč mi jde. Vždyť jak dnes není možné psát noviny staročeštinou, tak není možné stát na místě ani v kultuře. Vývoj lidového umění i kultury postupuje článkovitě jako řetěz. Byla kultura našich předků tak špatná, že by se v ní dnes nemohlo pokračovat? Je nutné moudře navázat s mravním fundamentem, lačně napojit na minulost, žádné zbrklosti, aby stvořené při proní koupeli nezemřelo. Až v létě přijedeš do Velké, zajdeme spolu hore k Háju, budeme spolu pozorovat západ slunce. Uvidíme Pálavské vrchy, Mikulovsko a vrátíme se až hodně do minula. Třeba až k porážce Přemysla Otakara II. Listujeme v myslí dál a povzneseme se hodně vysoko. Tak, abychom viděli to tajemno Horňácka: Vojšice, Žalostiny, Bojišče.... Po tomto pohledu se i ty zadumáš do sebe. Pomalu půjdeme domů. Klid. Jakmile ale uhodí zvon na věži, cosi tě chytí u srdce. Smekneš a byl-li jsi na pochybách, pak klekneš a budeš mrtvé žádat o odpuštění. Vždyť to byly jejich žalosti a bojišťa. A pamatovali již dávno na nás, aby nám zanechali to nejkrásnější, co měli, čím oplývalo jejich srdce a duše. A co my? Stát, anebo pokračovat? Nebo pokračovat v hnilobě a zavolat nějaký soubor, abychom mu ve své lenosti dali vydělat? Vzpamatujme se a třeba pomalu pokračujme v činnosti, aby náplň života byla radostná a aby se v budoucnu naše pokolení mohlo směle ohlédnout po naší práci. Tak jako se my rádi ohlížíme a radujeme se a děkujeme za to kulturní dědictví.“

Strýcu Jožko, aj my všeci, kerý tady na Horňáckých slavnostách každoročně zpíváme, muzicírujeme a tancujeme naplňujeme Vaše přání. Nemosíte sa bát. Snažíme sa Váš odkaz aj odkaz mnohých Vašich vrstevníků dle možností dál rozvíjat. Děkujeme Vám, že ste nás k tomu nasměrovali a vedli.

Antonín Mička

Martin Hrbáč

Sedmdesátiletý hornácký klenot

„Svět sa točí jako kolo,“ zpívá Martin Hrbáč v jedné z mnoha písní uváděných na CD *Hornácký hudec M. Hrbáč* vydaném v roce 1995. Ano, každé pootočení matičky Země nesymbolizuje podle uvedené písně jen lásku a milování lidského pokolení, ale zároveň ukrájuje člověku čas, jenž má vymezen k svému bytí.

Takže vesmír zařídil, že i jeden z nejpobulárnějších udržovatelů folkloru jihovýchodní Moravy, primáš a zpěvák v jedné osobě Martin Hrbáč, vstoupil na počátku letošního ledna mezi sedmdesátníky. Přestože mu už vlasy krásně zešedivěly, náleží svým elánem i uměním mezi mladé muzikanty. Způsobeno je to pravděpodobně též tím, že se po celou dobu obklopuje mladými muzikanty, kterým dodává hudecké zkušenosti, za což mu oni na oplátku přilévají do žil dobrou náladu a jiskru mladosti.

Martin Hrbáč se narodil jako šesté, poslední dítě svých rodičů, 10. ledna 1939 v Hrubé Vrbce. Stal se třetím výrazným primášem této hornácké

HCM Martina Hrbáče před generálním konzulátem ČR v Doněcku

vesnice. Svým hudebním projevem navázal na Jana Ňorka a majstra Joženu Kubíka, u nichž sbíral bohaté zkušenosti. Počáteční dotek s folklorem nabral, jak sám říká, hned po narození : „Dyž sem otevrel hubu a oči, viděl sem našich a počul první sedlácké.“ V rozvětvené a zpěvné rodině Hrbáčů zněly písně po celý den. Vnímavému školákovi stačilo pozorně naslouchat a vrývat si text i melodii do paměti. Touha umět hrát a zpívat jak ostatní hrubovrbečtí „strýcé“ byla tak silná, že potají bral staršímu bratru Janovi housle a sám od sebe činil první pokusy v muzicírování. Kupodivu mu to šlo. A protože takových školáků samouků bylo ve Vrbce více, utvořil z nich ten nejnadanější pětičlennou kapelu. Vedle Martina se postavili Jaroš Škodák, Jura Tomešek, Jan Hudeček a Jan Škodák a první hudecké pokusy začaly. Když hudební učitelka paní Kovaříčková o nějaký ten rok později vštěpovala Martinovi hudební základy, učila ho noty a akordy, rozpoznala v něm přirozený talent. Ten se postupně rozvíjel. Na měštanské škole ve Velké nad Veličkou, kam Vrbčané

HCM Martina Hrbáče koncertuje v Doněcku

přišli, se této mladé kapely ujala paní učitelka Darina Severová (Klusáková) a Leoš Zeman. Škola koupila basu, příležitosti k vystupování muziky se rozšiřovaly a tak Vrbčané počali reprezentovat velickou školu na veřejnosti. K samotnému hraní přidával Martin postupně i sólový zpěv a tanec. Vystoupení, v němž se skloubily všechny tyto složky, bylo realizováno na Strážnických slavnostech v roce 1952. Největším úspěchem raného mládí byl zisk druhé ceny v celostátní soutěži tanečníků odzemku. Martinových schopností si na Strážnických slavnostech povšiml ředitel zdejšího gymnázia prof. Kaňovský a přemluvil Martina ke studiu a jeho rodiče, aby k němu dali souhlas. Na gymnázium existovala cimbálová muzika a národopisný kroužek, jehož duší byl pedagog František Košťuřík. A tak se záhy stal Martin hudební a pěveckou oporou studentského krúžku.

Pravý horňácký „gríf“ však získal pravidelným působením v muzice Joženy Kubíka, se kterým hrával od patnácti let. Od něho převzal i „Joženovské cifry“ a hudecký styl, který postupně zdokonaloval a vtiskl mu svůj vlastní projev. V Kubíkově muzice lze hledat základ jeho současné primášské virtuozity.

HCM Martina Hrbáče na exkurzi v solných dolech (Ukrajina 2009)

Další velmi výraznou školou, v níž sbíral hudecké zkušenosti, bylo působení v brněnské Moravské cimbálové muzice Antonína Jančíka (známé též jako CM Medika). Martin Hrbáč s ní spolupracoval po celou dobu svých studií (1958 – 1963) na Vysokém učení technickém. Hrál po boku Jardy Vyoral a i budoucího primáše BROLNu Jindřicha Hovorky. Často si při tom zaspíval i s bratry Holými. V poloprofesionální muzice obsluhoval nejdříve basu a poté plnil úlohu kontráše. Terc a obligát hrával o víkendech u majstra Joženy.

Po absolvování VUT v Brně a vojně, kterou si odsloužil v Sliacích, pracoval krátkodobě ve Fatře Napajedla, kde též vedl muziku a v První brněnské strojírně. Po uzavření sňatku zakotvil se svou příjemnou manželkou Jitkou trvale ve Veselí nad Moravou. Jako strojnímu inženýrovi mu zde byl nabídnut byt a možnost pracovat v tehdejších JTT (dnes Železárny Veselí nad Moravou.)

Od tohoto roku (1966) se datuje vznik jeho Hornácké cimbálové muziky (HCM), kterou nepřetržitě řídí již 43 let. Postupně do ní včlenil J. Kýra, J. Kubíka, Fr. Okénku, veselské Hornáky J. Peška st. i ml., J. D. Zemena, J. Tomeška, J. Slovák, Veselany J. Trachtulce, J. Smutného i V. Trachtulce, Lipovjána Fr. Sedláře, Veličany J. a L. Šáchu, Jar. Miškeříka, dále pak P. Tománka, Mir. Uřičáre, Př. Máchala, J. Kútneho, syna Martina a některé další hudce.

Hrbáčova muzika vznikla víceméně z potřeby reprezentovat podnik JTT, ale v dalších letech se osamostatnila. Přibrala mezi sebe řadu vynikajících zpěváků (M. Zálešák, J. Pavlík, J. Hrbáč, J. Mička, M. Čambal, Fr. Okénka, jako hosty D. a L. Holí) a počala s tímto mužským sborem účinkovat na volné noze. Spolupracovala také s národopisnými soubory. Se souborem Brozané navštívila HCM od roku 1967 mezinárodní folkloristické festivaly v Tunisku a Rakousku (Štýrský Hradec) i anglický ostrov Man a Francii. Další Hrbáčova aktivita směřovala k rodnému Hornácku. Jedenáct let doprovázeli primáš a jeho kapela při všech domácích a zahraničních vystoupeních soubor Velička. Jubilantova muzika svou hrou rozjasňovala tváře posluchačů ve Francii, Španělsku, Anglii, Polsku, Itálii, Švédsku, Belgii, Švýcarsku, Holandsku a také v Moskvě. Nejvíce si ji však cení diváci doma, obzvláště na jižní a severní Moravě, vždyť Hrbáče a jeho muzikanty znají ze všech možných regionálních slavností Slováckem počínaje a Valašskem či Náchodskem a Chodskem konče.

Hrbáčovu všestrannost dovedli ohodnotit rozhlasoví a televizní tvůrci. Proto se jubilantova spolupráce s těmito institucemi stala trvalou a dlouhodobou, zejména s BROLNem. Poprvé jeho HCM zazářila ve slovenském televizním filmu Rozhazovačky při muzice a pak dvakrát při galakonzertu Prix Bratislava. Další vystoupení v brněnské a ostravské televizi následovala. Dobrá spolupráce s Technikem Ostrava a rozhlasu brněnským i ostravským existuje dodnes.

Neodílnou součástí Hrbáčova muzicírování je též zpěv, zpěv mužný, výrazný a zároveň podmanivý. Díky moderním CD nosičům můžeme Hrbáče primáše i Hrbáče zpěváka slyšet z mnoha záznamů. Martin si nejvíce váží těch,

na nichž se velkou měrou podílel sám. Je to předně autoprofil Horňácký hudec Martin Hrbáč (Gnosis 1995), z těch dřívějších i pozdějších, na nichž se podílí, uvedeme alespoň nosiče Vyšivané písničky, Lidová hudba a vyprávění z Horňácka, Za Moravú tam je dobre, Horňáčtí hudci, Zpěvy Horňácka, Gajdoš Jožka Tomeš, Hrubá Vrbka, hrubá, Preletelo vtáča, Nepretvárená hudba, Teče voda, teče, pres veľický majír, Ej, v tom veľickém mlýně a mnoho jiných.

V posledních deseti letech mělo mezi posluchači velký ohlas jeho profilové CD Pěkné zkázáníčko (Tonstudio 1999) a k jeho sedmdesátinám pak nahrané to nejnovější s názvem Horňácká cimbálová muzika Martina Hrbáče (vydal Mgr. Petr Pavlinec).

Sám primáš a jeho hudci jsou stále velmi oblíbeni, přestože ti jeho bývalí starší muzikanti byli nahrazeni mnohem mladšími (P. Pavlinec, M. Kománek, M. Kolacia, M. Slovák, občas i J. Kútňý). Společensky veselí a pohlední chlapi byli (a jsou) vždy aktivní ve všech směrech. A sám primáš byl mezi prvními. I to zvyrazňuje, řečeno současným jazykem, image kapely.

Proto mu již k abrahámovinám (1989) udělilo ministerstvo kultury Čestné uznání za zásluhy o rozvoj a udržování lidové hudby na Horňácku, proto byla jeho muzika v roce 2002 oceněna Foscarem, a proto byl i Martin Hrbáč zkraje letošního roku uveden do „Foskarové“ Síně slávy za celoživotní a dlouhodobou práci v národopisném hnutí. Za dlouholetou a úspěšnou propagaci a interpretaci lidové hudby mu byla v roce 2004 udělena i Cena Města Veselí nad Moravou.

Martinova aktivita na poli hudebním a národopisném je obdivující. Za těch šedesát let (kdy prvně jako klučina na veřejnosti vystoupil) přezpíval a přehrál spoustu písní a prožil množství krásných chvil i zážitků, ale i starostí. Nebylo to vždy jen idylické. Sám o tom říká : „Věnovat se muzice a folkloru stojí dnes mnoho námahy a času. Bez manželčina pochopení, bez její pomoci a tolerance a bez určité morální podpory mých synů bych se tomuto náročnému koníčku nemohl věnovat..... Jsem vděčný i muzikantům a všem ostatním, kteří se mnou hrávali a doposud se mnou účinkují, že mne chápou a že mi pomáhají, protože i já sám mám někdy své vrtochy...“

O nich i o všem možném, co se váže k běhu života našeho sedmdesátníka vypráví kniha Zahrajte ně, Majstre, kterou k vydání připravil František a Václava Šalé. Přečtete si ji, je zajímavá a poučná a představí vám Martina Hrbáče právě takového, jaký je.

Antonín Mička

Tonda Vrba

Bohém Horňácka, oslavil padesátiny

Strýc Slovák sedíce ve velické hospodě u Lajzů nedávno pronesl, že Tonda Vrba je nejuběhanější Veličan, protože už 50 roků „létá“ po Velké a jejím okolí. Já tvrdím, že nohy má dobré, sportovní, ale po horňáckých cestičkách ho noženky nosí pouhých 41 let, jelikož prvních devět roků strávil v Oslavanech u Brna, kam si jej rodičové Antonín a Alžběta Vrbovi přivezli z Ivančic, kde se jim Tonda 19. ledna 1959 narodil.

Maminka byla Veličanka, otec pocházel z Horních Bojanovic. V Oslavanech načas zakotvili, poněvadž Tondův tatínek zde pracoval jako horník v dolech. Protože Tonda i se svými mladšími bratry (dvojčaty Lubošem a Janem) jezdil rád k dědáčkům Čajkovým do Velké, rozhodli se rodičové, že se natrvalo vrátí na Horňácko. A dobře udělali.

Malý Toník, už tenkrát hodně zvědavý, ale i neposlušný (to je i v padesáti), začal poznávat rodové i rodné kořeny nejprve v blízkém okolí velického Svárova, jedné to z nejstarší a nejvýše položené části obce.

Do vyučování často dobíhal, takže už od školních let vlastně trénoval

přespolní běh, kterému zůstal věrný dodneška. I na oslavu svého životního jubilea si 17. ledna 2009 vyběhl v mrazivém sobotním popoledni, aby zdolal jedenáctikilometrovou trať z Velké do výše položené osady Vápenky nacházející se pod nejvyšším vrcholem Bílých Karpat Javořinou, čímž chtěl pozvaným hostům dokázat, že vytrvalostní běhání stále zvládá, i když už jen ojedinele. „Trvá ně to dnes už trochu déle, a ten běh je pomalejší, lebo mám vyoperované oba menisky. Běhával sem daleko rychleji, a závodně, šak sme sa s kamarádem Janem Janoškú naběhali kilometrů. Zazávodil sem si dost, absolvoval sem třeba závody Běchovice – Praha, Komárom – Komárno, startoval sem aj ve Vídni, Budapešti, Berlíně, ale aj sem stál u zrodu závodů nebo sem ich organizoval, treba Hornáckú päťadvacítku, Velickú hodinovku, Běh Filipovským údolím, Vnorovskou desítku, anebo sem spoluzakládal aj první větší závod – běžeckú Ligu 100..... Aj Silvestrovského běhu v Uherském Ostrohu sem sa zúčastňoval. Zapomnět nesmím na Mikulášskou dvacítku ve Veselí nad Moravou. Na ní sem poznal moju hodnú a, dnes už to vím, aj velice tolerantní manželku Danu. Ona byla spíš atletka, běhávala osmistovku, ale tohoto běhu sa také zúčastňovala. Fčil běhá se mnú radostné, ale aj ty moje neradostné a občas aj průšvihové manželské tratě...”, směje se čerstvý padesátník Vrba.

Na počátku svého sportování, už jako školák a učeň v n.p. Kordárna Velká nad Veličkou, kde se vyučil opravářem čerpadel a „všelijakým dalším montérským řemeslům”, hrával s oblibou kopanou jak za Velkou, tak kupř. i Novou Lhotu. Až později se mu zalíbilo, jak sám říká, běhání vytrvalostní a rekreační za děvčaty, protože v národopisném souboru Velička, kterému věnoval elán a řadu svých let, měl tento pohledný mládenec možnost se folkloristicky i společensky „vyřádit”.

S Veličkou prozpíval a protančil dvoje holénky, prodral nebo roztrhal dvoje nohavice a ztratil či dámám věnoval za pěkný úsměv nejeden vyšivaný krojový šáteček, který mu maminka, ale také tatínek, skvělý to vyšívač hornáckých košil a dalších krojových součástí, vyšili. Jeho oči při vystoupeních Veličky nepoznávaly jen česká a moravská města, ale též kulturu a způsob života v řadě evropských států. Léta strávená v tomto souboru ovlivnila další jubilentovo kulturní a společenské zaměření, ať již národopisné, publikační nebo organizátorské.

S přibývajícimi roky mírně klesala u našeho oslavence aktivita sportovní a naopak počala vystrkovat růžky úplně jiná, nová, dá se říci, že aktivita novinářská. Po prvních nesmělých ale zveřejněných zprávách ze sportovního prostředí, které mu otisklo Slovácko, se „zuřivý hornácký reportér Egon Ervín Kisch” pouští do zpravodajství všeho druhu. Jednou informuje čtenáře o připravovaných akcích, podruhé je hodnotí, potřetí mají zprávy bulvární nádech, jindy přináší spoustu kuriozit, často představují významnější hornácké folkloristy i spoluobčany z mnoha pohledů, píše též nekrology, připravuje reportáže a rozhovory.... A kvantita i kvalita jeho zpravodajských postřehů a příspěvků rok od roku roste a to díky přehledu, který za těch více jak dvacet let prací zís-

kal, a také díky jemu vlastní dravosti bez které se pořádný novinář neobejde. A tu Tonda v tomto směru má. Proto dnes intenzivně spolupracuje především s regionálními novinami - Naším Slováckem, Slováckem, Slováckými novinami, uherskohradištským Kurýrem, ale i vlastivědnými časopisy. Jedním z nich je kupř. i Malovaný kraj .

Jako vášnivý folklorista, tanečník, zpěvák mužských sborů velického a javornického, jako dlouholetý člen programové rady Horňáckých slavností i jako autor řady kratších i celovečerních programů těchto slavností má přístup

Tonda „šrubuje žárovku“

k aktuálním informacím. A ty pak dovede ve zpravodajství zužitkovat. Ale Tonda Vrba není živ jen dopisovatelskou angažovaností. On je nesmírně obětavý i při organizování mnoha jiných akcí. Jeho zásluhou se kupř. pořádá tradiční Košť klobásek ve Vápenkách a Košť o krále slovácké klobásky ve Velké nad Veličkou, Vánoční zpívání i Zpívání pod hradbami ve Velké, má podíl na rekordním setkání mužských sborů ve velické sportovní hale roku 2005, podepsal se na putování Horňáků do Rakús či Uher a na dalším množství podobných akcí. Na Horňáckých slavnostech realizuje krátké, mnohdy improvizované programy v nezvyklém prostředí v humně u Kynčlů a v zahradě domu Na tricátku, který stojí na velickém náměstí, příp. na dvoře u Fňukalů, kam si zve muziky, zpívá i beseduje se svými hosty, anebo představuje pořady zaměřené na balady či naopak „šceglivé“ písničky.

V poslední době začal ještě navíc přes svou profesi montéra a svářeče, díky níž se dostane do řady českých i německých elektráren, spolupracovat také s Českou televizí na projektu nazvaném Digináves. Pro tuto televizi spolu s Radkem Pšurným připravil již přes sto sedmdesát reportáží. Tonda je prostě horňácký bohém i nezmar v jedné osobě !

Tož Tondo, nechť září Tvoje hvězda při pevném zdraví na kulturním a národopisném nebi i nadále a ať Tvá aktivita při Horňáckých slavnostech je stále činorodá.

Antonín Mička

**tato akce se koná díky podpoře Jihomoravského kraje
a obcí Hornácka**

mediální partner

